

УДК 343.341

В.О. ТЮНІН, Класичний приватний університет Інституту права ім. Володимира Сташиса

ДОЦІЛЬНІСТЬ ПЕРЕДБАЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА СПРИЯННЯ СТІЙКИМ ЗЛОЧИННИМ ОБ'ЄДНАННЯМ

Ключові слова: сприяння, злочинна організація, банда, терористична група, терористична організація

Як в Україні, так й у інших державах проблемі протидії організованій злочинності з боку держави та суспільства приділяється значна увага. Однак, не зважаючи на значну наукову розробку проблеми організованої злочинності, залишається чимало кримінально-правових та кримінологічних аспектів протидії даному виду злочинності, що вимагають подальшого наукового дослідження. Зокрема, сьогодні практично ігнорується науковцями проблема запобігання сприянню учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності. Хоча сприяння діяльності злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності з боку окремих представників населення, особливо службових осіб робить практично неефективною всю діяльність держави та суспільства щодо протидії цьому виду злочинності. Саме позбавлення організованої злочинності соціального фундаменту у вигляді підтримки її діяльності з боку частини населення є запорукою ефективності наукових рекомендацій та реалізації практичних заходів протидії їй.

Актуальність питання, якому присвячена ця робота, викликана тим, що у ст.256 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачена відповідальність за сприяння учасникам злочинних організацій або укриття їх злочинної діяльності [1, с.511], а вчинення аналогічних діянь відносно учас-

ників інших стійких злочинних об'єднань залишені поза увагою КК. Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України, до зазначених угруповань відносяться: злочинна організація, банда, терористична група, терористична організація, не передбачене законом воєнізоване формування, не передбачене законом збройне формування [2].

Серед вчених, які досліджують питання сприяння учасникам злочинних організацій або укриття їх злочинної діяльності, можна назвати П.П. Андрушка, М.К. Гнетнева, Н.О. Гуторової, В.П. Ємельянова, В.А. Робака, В.П. Тихого, М.І Хавронюка та інших. Але, не зважаючи на існуючі їх роботи, окремого дослідження, присвяченого передбаченню кримінальної відповідальності за сприяння іншим учасникам інших видів стійких злочинних об'єднань, не проводилося. Тому метою статті є дослідження доцільності передбачення кримінальної відповідальності за сприяння учасникам інших видів стійких злочинних об'єднань. Її новизна полягає в обґрунтованій доцільності передбачення кримінальної відповідальності за сприяння учасникам банди, терористичної групи, терористичної організації, не передбаченого законом воєнізованого, збройного формування.

Необхідно зауважити, що будь-який злочин являється суспільно небезпечним, але безумовним є той факт, що найвищу ступінь суспільної небезпечності являють собою організовані форми злочинності.

Взагалі, суспільну небезпечність можна визначити, як внутрішню, стрижневу властивість злочину, що існує у реальній дійсності. На підставі зазначеного, законодавець, як суб'єкт який має право приймати, змінювати та відмінити кримінальні закони, повинен правильно оцінити умови життя суспільства на даному етапі і прийняти рішення про віднесення діяння до числа злочинів [3, с.29]. При прийнятті зазначеного рішення законодавець повинен також оперувати думкою громадян, а саме чи являються ті чи інші діяння шкідливими для відносин, що існують у

суспільстві на думку населення [4, с.62].

Суспільна небезпечність діяння проявляється в загрозі заподіяння або в заподіянні шкоди об'єктам кримінально-правової охорони [5, с.52] та залежить від соціальної цінності тих суспільних відносин, на які посягають суспільно-небезпечні діяння. Крім того, необхідно зазначити, що критерієм відмежування злочинів від проступків виступає ступінь суспільної небезпеки. Для того, щоб криміналізувати діяння, необхідно визначити, що ступінь його суспільної небезпеки настільки великий, що воно не може розглядатись як проступок, а повинно тягнути за собою застосування кримінально-правових заходів.

Розкриваючи питання, якому присвячено це дослідження доцільно зауважити на суспільній небезпечності створення стійких злочинних об'єднань, що не викликає сумнівів. Беззаперечним є той факт, що навіть створення таких об'єднань створюють загрозу громадській безпеці, тобто нормальному існуванню суспільства нашої країни.

Крім того, створення та діяльність таких угруповань, у будь-якому разі створює загрозу не лише для громадської безпеки, але й для інших суспільних відносин, які поставлені під охорону кримінального закону, в першу чергу, для життя та здоров'я особи.

Також, суспільна небезпечність зазначених формувань виявляється в тому, що їх діяльність перешкоджає здійсненню кримінально-правової та соціально-економічної політики держави, оскільки їх діяльність перешкоджає не лише нормальному існуванню суспільства, а й створює загрозу для нормального існування держави. Безумовно вірною є думка В.П. Тихого, який зазначає, що створення та існування зазначених формувань є джерелами підвищеної небезпеки для суспільства, оскільки вони мають можливість протистояти органам влади [6, с.21].

Відносно суспільної небезпечності сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності, як єдиного виду такої діяльності, за який передбачена кримінальна відповідальність, доцільно за-

значити наступне.

Криміналісти цілком справедливо зауважують, що «...суспільна небезпечність діяння залежить від способу його вчинення та від інтенсивності посягання» [7, с.24]. Сприяння учасникам злочинних організацій може вчинюватись багатьма різними за ступенем суспільної небезпечності способами, а саме шляхом надання приміщень, сховищ, транспортних засобів, інформації, документів, технічних пристроїв, грошей та вчинення інших дій.

Суспільна небезпечність злочину, відповідальність за вчинення якого передбачена ст.256 КК України, також полягає і в тому, що він може розглядатися, як вид «злочинного промислу». А.Ф. Зелінський виокремлює наступні загальні риси злочинних промислів: вони здійснюються систематично, виступають вагомим джерелом доходу винних осіб; суспільна думка розглядає їх досить терпимо, за винятком наркобізнесу та фальшивомонетництва; відповідні заняття можуть бути легальними, якщо здійснюються державою або по державній ліцензії; більшість «злочинних промислів» набуло в останні роки транснаціонального характеру [8, с.171]. Вчинення зазначених вище дій, на нашу думку, можна розглядати, як вид «злочинного промислу», оскільки особи, які їх вчиняють, як правило чинять такі дії систематично.

Крім того, вона виявляється у важливості суспільних відносин на які посягає це діяння, а саме у зв'язку з тим, що сприяння здійснюється членам злочинних організацій, які є найнебезпечнішою формою організованої злочинності і які не тільки негативно впливають на якісний і кількісний стан злочинності, але й, розвиваючи та активно використовуючи корумповані зв'язки в структурах державної влади, органів місцевого самоврядування, здійснюють серйозний вплив на політичні процеси в регіонах і на державному рівні [9, с.4], що створює загрозу не лише громадській безпеці, якій безпосередньо спричиняється шкода у разі створення та діяльності зазначених угруповань, а й іншим

суспільним відносинам, які знаходяться під охороною кримінального закону.

Для підтвердження зазначеного, необхідно також зауважити, що надання допомоги, у будь-якій формі, в тому числі й заздалегідь не обіцяної, членам зазначених об'єднань має вельми велику небезпеку, оскільки ці діяння підвищують латентність існування та діяльності вказаних угруповань, «спрошують роботу» їх членів, перешкоджають роботі правоохоронних органів, в напрямку виявлення та припинення діяльності цих формувань, що безумовно впливає на суспільну небезпечність існуючих злочинних організацій. Таким чином, на нашу думку, беззаперечним є той факт, що вчинення вказаних вище діянь має велику суспільну небезпечність.

На підставі зазначеного можна дійти висновку, що встановлення кримінальної відповідальності за сприяння учасникам злочинних організацій та укриття їх злочинної діяльності є безумовно доцільним та правильним кроком законодавця.

Як вже відзначалося, злочинна організація являє собою один із різновидів стійких злочинних об'єднань, поряд із бандою, терористичною групою, терористичною організацією, не передбаченим законом воєнізованим формуванням та не передбаченим законом збройним формуванням.

На наш погляд, доцільно зауважити те, що на підставі віднесення декількох формувань до різновидів стійких злочинних об'єднань, не зрозумілою є позиція законодавця відносно передбачення кримінальної відповідальності за сприяння лише учасникам злочинної організації, тобто лише одного із різновидів зазначених угруповань.

Аналізовані об'єднання відносяться до однієї групи найнебезпечніших злочинних формувань, у зв'язку з цим, на наш погляд, можна дійти висновку, що вони становлять тотожну суспільну небезпечність відносно їх створення та діяльності, в ракурсі спричинення шкоди або створення загрози її спричинення, суспільним відносинам, що поставлені під охорону кримінального закону, що

також викликає питання доцільності передбачення відповідальності за сприяння учасникам лише одного з них.

Крім того, доцільно зазначити, що на думку більшості авторів, які займаються дослідженнями у сфері організованої злочинності, а саме створення та діяльності стійких злочинних об'єднань, вказані види формувань являються різновидами злочинної організації (окрім терористичної групи). Нам імпонує така позиція, оскільки у ст.28 КК України міститься вичерпний перелік форм співучасті, найнебезпечнішою з яких є саме злочинна організація, і за ступенем суспільної небезпечності інші види цих об'єднань відповідають саме цій формі співучасті (не зважаючи на те, що у постанові Пленуму Верховного Суду під бандою розуміється різновид або організованої групи, або злочинної організації). Так, позицію, що банда є різновидом злочинної організації підтримують [10, с.37]; позицію, що терористична організація є різновидом злочинної організації підтримують [11, с.180]; позицію, що не передбачені законом воєнізовані або збройні формування є різновидом злочинної організації підтримують [12, с.325; 13, с.48].

Отже, на підставі вищевказаного, на нашу думку, доцільним є передбачення кримінальної відповідальності за сприяння учасникам всіх видів стійких злочинних об'єднань та внести відповідні зміни до редакції ст.256 КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Уголовный кодекс Украины: научно-практический комментарий / под ред. Е. Л. Стрельцова. – 7-е изд., перераб. и доп. – Х. : ООО «Одиссей», 2010. – 904 с.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» : від 23.12.2005 р., № 13 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://scourt.gov.ua/clients/vs.nsf>.
3. Ковалев М. И. Понятие и признаки пре-

ступления и их значение для квалификации / Ковалев М. И. – Свердловск : Свердлов. юрид. ин-т, 1977. – 80 с.

4. Орлеан А. М. Соціальна обумовленість криміналізації та кримінально-правова характеристика торгівлі людьми: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Орлеан Андрій Михайлович. – Х., 2003. – 226 с.

5. Иногамова-Хегай Л. В. Уголовное право Российской Федерации : учебник. Т. 1. Общая часть / Л. В. Иногамова-Хегай. – М. : ИНФРА-М, 2002. – 384 с.

6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України : у 3-х кн. / під ред. В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко. – К. : Форум, 2005–. – Кн. 3. Особлива частина. – 2005. – 584 с.

7. Сабитов Р. А. Общественная опасность как критерий криминализации / Р. А. Сабитов // Актуальные проблемы криминализации и декриминализации общественно опасных деяний : сб. науч. трудов. – Омск : Изд-во Омск. высш. шк. милиции, 1980. – С. 17–28.

8. Зелінський А. Ф. Кримінологія : навч. посіб. / Зелінський А. Ф. – Х. : Рубікон, 2000. –

240 с.

9. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Демидова Людмила Миколаївна. – Х., 2003. – 163 с.

10. Робак В. А. Банда, як вид злочинної організації / В. А. Робак // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених : матеріали науков.-практ. конф. – Х. : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. – С. 35–37.

11. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. – К. : Юрид. думка, 2004. – 352 с.

12. Сучасне Кримінальне право України : курс лекцій / під ред. А. В. Савченко, В. В. Кузнєцова, О. Ф. Штанько. – К. : Вид. Паливода А. В., 2005. – 640 с.

13. Тихий В. П. Відповідальність за злочини проти громадської безпеки: науково-практичний коментар / Тихий В. П. – К. : НКЦСБ України, 2006. – 97 с.

Тюнін В. О. Доцільність передбачення кримінальної відповідальності за сприяння стійким злочинним об'єднанням / В. О. Тюнін // Форум права. – 2010. – № 4. – С. 884–887 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10tvocz.pdf>

Аналізується доцільність передбачення кримінальної відповідальності за сприяння та укриття злочинної діяльності учасників всіх видів стійких злочинних об'єднань.

Тюнін В.О. Целесообразность установления уголовной ответственности за содействие устойчивым преступным объединениям

Анализируется целесообразность установления уголовной ответственности за содействие и укрытие преступной деятельности участников всех видов устойчивых преступных объединений.

Tyunin V.O. Expedience of Establishment of Criminal Responsibility for Assistance Steady Criminal Associations

Expedience of establishment of criminal responsibility is analyzed for an assistance and shelter of criminal activity of participants of all types of steady criminal associations.